

СОВЕТ
ЯНГА - САЛСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
АРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
ул.Центральная, д.18, с. Янга-Сала,
Арский муниципальный район, 422011

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ЯҢАСАЛА
АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ
СОВЕТЫ
Үзәк урам, 18 йорт, Яңасала авылы,
Арча муниципаль районы, 422011

Тел. (84366) 57-2-10, факс (84366) 57-2-10. E-mail: Yns.Ars@tatar.ru www.arsk.tatarstan.ru

**Яңасала авыл жирлеге Советы
КАРАРЫ**

« 10 » ноябрь 2016 ел

№ 28

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Яңасала авыл жирлегендә мәет жирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләрен раслау турында

«Россия Федерацииндә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон, «Күмү һәм күмү эше турында» Федераль закон, муниципаль берәмлек уставы нигезендә Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Яңасала авыл жирлеге Советы карар бирде:

1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Яңасала авыл жирлегендә урнашкан жирләрне карап тоту буенча күшымта итеп бирелгән Кагыйдәләрне расларга
2. Әлеге каарны гражданнар күпләп жыела торган урыннарда стендларда иғълан итәргә һәм Арча муниципаль районының рәсми сайтына урнаштырырга.
3. Әлеге каар рәсми басылып чыккан (халыкка житкерелгән) көненнән үз көченә керә.
4. Әлеге каарның үтәлешен тикшереп торуны үз өстемә алам.

Яңасала авыл жирлеге башлыгы А.И.Сафин

Яңасала авыл жирлеге Советының
10.11.2016ел, № 28 карарына
кушымта

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Яңасала авыл жирлекендә жирләү урыннарын карап тоту кагыйдәләре

I. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Өлеге Кагыйдәләр Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Жирләү һәм күмү эше турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Баш дәүләт санитария табибының «Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Яңасала авыл жирлеге зиратларын, биналарын һәм корылмаларны урнаштыруга, күмүгә һәм тотуга гигиеник таләпләр. СанПиН 2.1.2882-11» карары һәм Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Яңасала авыл жирлеке Уставы нигезендә әшләнде һәм каберлекләрне һәм күмү урыннарын карап тотуны җайга сала.

1.2. Турыдан-туры күмү һәм күмү буенча хәзмәтләр күрсәту үлгән кешенең туганнары да, алар күмү өчен кирәклे документлары булган ритуаль хәзмәтләр күрсәтә торган коммерция оешмалары һәм шәхси эшмәкәрләр тарафыннан да гамәлгә ашырылырга мөмкин (үлем турында таныклык, кремация турында белешмә).

1.3. Авыл жирлеке территориясендә зиратларны карап тоту, эксплуатацияләү һәм кабер ташлары урнаштыруга экологик нормалар, санитария, шәһәр төзелеше һәм башка нормалар һәм кагыйдәләре, шулай ук регионның жирле халкының, шулай ук башка милләтләрнең һәм халыкларның гамәлдәгә традицияләре, гореф-гадәтләре һәм йолалары нигезендә башкарыла.

II. Зиратларны карап тоту

2.1. Зиратлар экологик нормалар, санитария, шәһәр төзелеше һәм башка нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә бирелгән кабер, склеплар, шулай ук жирләү өчен билгеләнгән башка биналар һәм корылмалар урнаштыру өчен жир кишәрлекләре була. Зиратлар матди мәдәни мирас объектларына карый ала.

2.2. Зиратлар муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары карамагында, аларга аларны тиешле хәлдә тоту һәм төзекләндерү бурычы йөкләнә.

2.3. Зиратлар муниципаль милек реестрына кертелергә тиеш. Зиратларның жир участоклары, шулай ук зиратларның инфраструктура объектлары булган биналар, корылмалар һәм корылмалар Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә муниципаль милеккә рәсмиләштерелергә тиеш.

2.3. Түбәндәгә территорияләрдә зиратлар урнаштыру рөхсәт ителми:

- үзәкләштерелгән су белән тәэммин итү чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясларында;

- грунт суларының иң биек урында торулары белән жир өстеннән ике метрдан да кимрәк ераклыкта булуы, шулай ук нык агып торучы, кисәүләргә һәм сазланган катламнарга төшүе белән;

- хужалык-көнкүреш ихтыяжлары өчен файдаланыла торган күлләр, елгалар һәм башка ачык сулыклар ярларында, коену һәм мәдәни-савыктыру максатларында;

- су басу, су басу зоналары чикләрендә;
- жир өсте су объектларының су саклау зоналары чикләрендә, аларның кинлекләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Су кодексы таләпләре нигезендә билгеләнә торган.

2.4. Яңа төзелә торган зират астындағы участок түбәндәге таләпләргә жавап берергә тиеш:

- торак пунктка, ачык сұлыкларга каршы, шулай ук хужалық-эчәргә яраклы һәм көнкүреш максатлары өчен грунт супарын файдаланганда, бер якка авышлық булу;
- грунт супарының максималь торуы вакытында жир өстеннән кимендә ике метр ераклықта грунт супарының тору дәрәжәсе бар. Жир өслегеннән ике метр чамасы югарырак булганда, кишәрлек бары тик кремациядән соң құмұ өчен зират урнаштыру өчен генә файдаланылырыга мөмкин;

2.5. Зиратлар территорияләрендә инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтле төркемнәре өчен үңайлы мохит оештырылырыга тиеш.

2.6. Күчмә автомобиль юллары зиратларга каты өслекле булырга тиеш.

2.7. Зират территориясе периметр буйлап чикләнергә тиеш.

2.8. Зиратларның көрү зонасында түбәндәгеләр күздә тотылырыга тиеш:

- зиратның һәм женаза эшен оештырган өчен вәкаләтле органның исемен күрсәтеп, көрү төркеме (автотранспорт өчен чыгу һәм килүчеләр өчен чыгу урыны);
зиратның биналарның урнашуын (алар булган очракта), юлларны, аллеяларны, тарихи һәм мемориаль каберләрне һәм башка объектларны билгеләп, схематик планы;

— техник ихтияжлар өчен сұлы туплау баклары;

— чүп савытлары;

— килүчеләр өчен санузеллар;

— килүчеләргә ял итү өчен әскәмияләр;

— зиратларга бару кагыйдәләре, гражданнарның хокуклары һәм бурычларн игълан итү һәм администрация күрсәтмәләре өчен белешмә-мәгълүмати стенд.

2.9. Мәет құмгән гражданнар (оешмалар) кабер өстендәге корылмаларны һәм яшел утыртмаларны (рәсмиләштерелгән кабер калкулығы, һәйкәл, цоколь, чәчәклек, құмұ турында кирәкле мәгълүматлар) үз көчләре белән йә шундай хезмәтләр күрсәтүче предприятие көче белән карап тотарга тиеш.

2.10. Жирләү турында белешмәләр булмаганда һәм (яисә) аларның тиешенчә булмавы турында алар құмгәннән соң 15 ел узганинан соң хужасыз дип таныла.

2.11. Зиратларны төзекләндерү, капиталъ ремонтлау, аларны тиешле хәлдәtotу, чыгымнарның аерым маддәсе буенча акча бүлеп, жирле бюджет акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла. Зиратларны карап totуга һәм төзекләндерүгә шулай ук юридик һәм физик затларның ирекле иганәләре кулланылырыга мөмкин.

2.12. Зиратлар, аларның дини конфессиягә һәм жирле традицияләргә көрүен исәпкә алып, көн саен құму һәм йөрү өчен ачык булырга тиеш.

2.13. Зират территориясендә җәмәгать тәртибен һәм тынлыкны бозарга, алкогольле, наркотик һәм башка исерек хәлдә булырга, кабер ташларына һәм яшел үсентеләргә зиян килергә, шулай ук корыған үләнне, яфракларны, ылышлық һәм агач ботакларын, куакларны яндырырга, терлекләр һәм башка йорт хайванын көтү, җиләк-жимеш утыртмалары утырту, авыл хужалығы культураларын үстерү тыела.

2.14. Зиратларда жирләүләрне теркәү һәм кабер ташларын теркәү һәм кабер ташларын теркәү кенәгәләре тутырылырыга тиеш. Мәет жирләү хокуқын бирә торган барлық документлар билгеләнгән тәртиптә сакланырыга тиеш.

2.15. Муниципаль берәмлекнәң жирле үзидарә органнары түбәндәгеләрне тәэммин итәргә тиеш:

- зират территориясендә тиешле тәртип һәм әлеге Кагыйдәләр һәм законнарың башка актлары нигезләмәләре таләпләрен төгәл үтәү;
- тәп һәм икенче дәрәҗәдәге юллар (кар чистарту, боз шуу, ком сибү һ.б.) буенча каршылыксыз йөрү һәм тәп аллея буйлап узу мөмкинлеге;
- искергән (кипкән) агачларны аумасын һәм кабер ташлары бозылмасын өчен вакытында кису;
- зират территориясеннән көнкүреш калдыкларын вакытында алыш чыгу;
- инженерлық корылмаларының төзеклеге, тышкы киртәләрне, биналарны һәм корылмаларны, юллар, инженерлық чөлтәрләре һәм корылмаларны ағымдагы һәм капиталь ремонтлау һәм яшелләндөрү;
- жирләү өчен гражданнарга (оешмаларга) аларның заявкалары буенча бушлай участоклар бирү;
- тиешле күләмдә инвентарь (көрәк, тырма, чиләк, ябалак, буран, носилка һ.б.) һәм аны гражданнарга каберләрне карау өчен бушлай (расписка астында);
- намазлы һәйкәлләр төзү тәртибенең үтәлешен, территорияне яшелләндөрү өчен агач һәм куаклар токымнарын дөрес сайлап алуны тикшереп тору;
- искереп искергән һәйкәлгә килү турында, аны тиешле рәвешкә китерү таләбе белән күмгән кешенең туганнарына вакытында хәбәр итү;
- намогик һәйкәлләрнең сакланышы, ә урланган, жимерелгән, ватылган очракта - хокук саклау органнарына һәм кызыксынучы затларга хәбәр итү;
- янгын куркынычсызлығы кагыйдәләрен үтәү, янгынга каршы яктагы калканнары кирәkle күләмдә туплау;
- зиратның бәтен территориясен кимендә ике тапкыр генераль жыештыру үткәрү;

2.16. Зират хәzmәtlәреннән файдаланучы гражданнар (оешмалар) тубәндәгеләргә хокуклы:

- тиешле дини конфессия зиратында вафат булганнарны жирләү өчен бушлай участок алырга;
- санитария һәм башка кагыйдәләргә һәм нормаларга каршы килми торган дини йолаларны һәм жирле традицияләрне үтәп, күмү йоласын башкарырга;
- ритуаль хәzmәт күрсәтуләрдән файдаланырга һәм билгеләнгән тарифлар буенча аларны түләргә;
- кабер участогында чәчәкләр утыртырга;
- муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары белән килештереп, күмү участогын рәсмиләштерүгә таләпләр нигезендә намогик һәйкәлләр билгеләргә.

2.17. Зират территориясендә тубәндәгеләр тыела:

- һәйкәлләрне, мемориаль такталарны һәм башка кабер ташларын жирле үзидарә органнары белән килештермичә урнаштырырга, күчерергә, яңадан эшләргә һәм тәшерергә;
- кабер өстендейге корылмаларны, зиратны жиһазлауны бозарга, территорияне корырга;
- яшел утыртмаларны кисәргә, чәчәкләрне өзәргә;
- этләр йөртергә, йорт кошлары һәм терлекләр көтәргә;
- учак ягу, ком, балчык һ.б. табу, дерн кису, төzelеш һәм башка материаллар запасларын калдыру;
- ул ябылганнын соң зират территориясендә булу;
- инвалид-инвалидлардан һәм картлардан (60 яштән өлкәнрәк) тыш, шулай ук аларны озата баручы затлардан тыш, автомобильләрдә, мотоциклларда һәм башка хәрәкәтләнү чараларында, жирле үзидарә органнары рәхсәтеннән башка керергә;
- кабер ташларын алмаштырганда яисә күмү урынында төзекләндөрүне башкарганда, демонтацияләнгән кабер ташларын калдырырга;

- агачлар һәм башка яшел үсентеләр утыртуны муниципаль берәмлекнен жирле үзидарә органнары белән алдан язмача килештермичә башкарырга.

2.18. Зиратка килүчеләр зиратта әлеге Кагыйдәләрне үтәргә тиеш.

2.19. Кабер өстендә мәсхәрәләү, шулай ук кабердә яки кабердә булган предметларны урлау гамәлдәге законнарда каралган җаваплылыкка китерә.

III. Күмү урыннары, кабер ташлары, күмү урынын киртәләү

3.1. Жирләүләр түбәндәгә тәрләргә бүленә:

- бер кабергә - ялгыз гражданнар һәм дәүләт яисә муниципаль бюджет хисабына күмелгән (һәлак булучылар) өчен;

- 2-6 кабергә - гайлә каберләре, шул исәптән склеплар һәм пантеоннар;

- 7-10 кабер - ыруглык каберләре, шул исәптән склеплар һәм пантеоннар;

- төркем белән 6-20 кабергә - авария һәм һәлакәт корбаннары өчен.

3.2. Мәет жирләү участогының күләме түбәндәгечә:

- бер үлгән кешене күмү өчен 1,2 м x 2,2 м;

- 2,5 м x 2,2 м ике үлгән кешене күмү яки үлгән туганын күмәргә өстәмә урын биргәндә.

Гайлә-нәсел һәм төркем каберләренең зурлығы бер үлгән кешене күмү өчен кабер зурлығына пропорциональ рәвештә һәм башка күмү урыннарына тоткарлыксыз кереп китү мәмкинлеге белән билгеләнә.

3.2. Яңа (ирекле) участокны күмү урынына биргәндә, жирләү урынына дүрт якның берсе белән күмү урынының бәтен озынлығы буйлап ирекле керү тәэммин ителергә тиеш. Кабер янына ирекле керү мәмкинлеген тәэммин итә торган юл кинлеге 0,5 метрдан да ким була алмый.

3.3. Намогил корылмалары күмү өчен бирелгән кишәрлек чикләрендә урнашырга тиеш. Кабер коймаларын очлы һәм чәнечкеле элементлар белән кую килүчеләрнең һәм хезмәт курсәтүче персоналның имгәнүләрен булдырмас өчен ярамый. Намазлы корылманың (кабер ташларының) биеклеге 2,5 метрдан, кабер коймаларының биеклеге 0,8 метрдан артмый.

3.4. Зиратларда намогик корылмалар урнаштыру яки алмаштыру белән бәйле барлык эшләр әлеге зиратлар урнашкан вәкаләтле органнар рәхсәте белән башкарыла.

Налоглы корылмалар урнаштыру эшләрен уздыруга рәхсәт бирү һәм бирү түбәндәгә тәртиптә гамәлгә ашырыла:

- жирләү урыны өчен җаваплы зат яисә нотариаль расланган ышаныч кәгазе нигезендә аның вәкиле булган зат күмер корылмаларын урнаштыруга рәхсәт бирү үтенече белән вәкаләтле органга гариза жибәрә (жирләү урыны өчен җаваплы зат гариза бланкын, яисә аның вәкиле карамагында зират булган вәкаләтле органда ала). Гаризага каберлек өстендәге корылма (эскиз, фотография яки тасвиrlама) турында мәгълүмат күшымта итеп бирелә;

- гаризаның тулы бланкы (кушымта белән) гариза биргән көнне исәпкә алу журналында вәкаләтле орган тарафыннан теркәлә;

- вәкаләтле орган тарафыннан кергән гаризаны (кушымта белән) карауның, күмертү корылмаларын урнаштыруга рәхсәтне рәсмиләштерү һәм бирү гаризаны теркәгәннән соң 20 эш көненнән дә артмаска тиеш.

Әгәр гаризада дөрес булмаган белешмәләр һәм (яисә) гаризага күшымтадагы намазлык корылмалары турында мәгълүмат курсәтелгән булса, вәкаләтле орган намазлык корылмаларын урнаштыруга рәхсәтне рәсмиләштерми һәм бирми.

Вәкаләтле орган, күмү урыны өчен җаваплы заттан йә нотариаль таныкландын ышанычнамә нигезендә аның вәкиле булып торучы заттан шундый рәхсәт бирү

турында гариза булмаган очракта, күпкырлы корылмалар урнаштыруга рөхсәт бирүдән баш тарта.

Әгәр кабер корылмаларын урнаштыру күздә тотыла торган жирләү урынына карата жирләнгән кешенең туганнары арасында суд тәртибендә карала торган бәхәс бар икән, жирләү корылмаларын урнаштыруга рөхсәт бирүдән баш тартырга мөмкин.

Кабер өстендейге корылмаларны урнаштыруга рөхсәт бирүдән баш тарту вәкаләтле орган тарафыннан рәсмиләштерелә.

Кабер ташлары (кабер ташлары, стела, обелиск рәвешендәге һәйкәл, чардуган, плитә, скульптура, таш, тәре, түбәле склеп, пантеон, мавзолей, эчке кинлекләре яки урыннары булган, шул исәптән ротонда рәвешендә, шулай ук саркофага рәвешендә) тиешле документларда теркәлә. Жирләү урыны өчен җаваплы кешегә кишәрлекнең урнашу урыны һәм күләмнәре турында тамга куелган үрнәктә жирләү турында таныклық, кабер (жирләр) тибындагы биографик мәгълүматлар, билгеләнгән намогик корылма тибы һәм күмү урыны өчен җаваплы зат турында таныклық бирелә.

3.5. Кабер өсте корылмалары (кабер ташлары), чардуганнар һәр зиратның архитектур-ландшафт мохитенә, мораль-этик нормаларга (традицияләргә) туры килергә тиеш.

3.6. Зиратның архитектур-ландшафт тирәлегенә туры китереп, кабер коймалары куймыйча күмү каралган урыннар территориясендә кабер чардуганнары урнаштыру тыела.

3.7. Әлеге кагыйдәләрне бозып куелган кабер корылмалары яисә аларның өлешләре сүтелергә тиеш.

Әлеге кагыйдәләр таләпләрен бозган, зират урнашкан вәкаләтле органнар тарафыннан жирләү урыннары теркәлгән затларга хәбәр жибәрелгән көннән алыш өч айдан да артмаска тиешле әлеге хокук бозуны бетерү эшләрен башкару вакыты күрсәтелгән хәбәрнамә жибәрелә.

Бер үк вакытта күмү урынында трафарет (хәбәр) куелган, кабер өсте корылмасы (кабер ташларын) яки әлеге кагыйдәләр таләпләренә туры китерү кирәклеге турында кисәтү куела.

Тиешле хокук бозуны бетерү таләбе билгеләнгән срокта үтәлмәгән очракта, зират урнашкан вәкаләтле орган тиешле намазлық корылмасын яисә аның өлешен суд каары нигезендә мәжбүри сүтә.

Гадәти рәвештә сүтелгән кабер өсте корылмалары маҳсус билгеләнгән урыннарда саклана һәм милекчеләргә, әлеге мәлкәткә хокукны раслый торган документлар күрсәтелгәндә, мәжбүри сүтү һәм корылманы (кабер ташын) саклау буенча эшләр хакы түләгәннән соң, кире кайтарыла. Алынган акчалар зират карамагында булган муниципаль берәмлек бюджетына керә.

Ясалган кабер өсте корылмаларын, шул исәптән маҳсус билгеләнгән урыннарда зират коймаларын мәжбүри сүтү көненнән 1 ел дәвамында саклау ғамәлгә ашырыла.

Мәжбүри сүтү һәм кабер өсте корылмасын саклау эшләренең бәясе зиратлар урнашкан жирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнә.

Мәжбүри сүтү көненнән 1 ел узгач, ихтыяжы булмаган корылмалар утильләштерелә.

3.8. Колумбарийларны һәм үлгәннәрнең көле салынган савытларын күмү өчен, зират территорияләрендә маҳсус бүләп бирелгән жир кишәрлекләрендә урнаштырырга яки зират периметры буйлап зират территориясен саклау һәм зират территориясен коймалар белән тотарга кирәк.

IV. Каберләрне карап тоту һәм кабер ташлары кую

4.1. Мәет жирләгән гражданнар һәм оешмалар каберләрне һәм кабер ташларын тиешле хәлдә тотарга тиеш.

4.2. Аерым жирләүгә бирелгән кишәрлек чикләрендә, жирле үзидарә органнары белән килештереп, кабер ташы кую (корылма) рөхсәт ителә. Кабер ташларын мәетне жирләгәндә ясалган жир өемнәре утыртылғаннан соң, кирәкле фундаментлар урнаштырып куярга кинәш ителә.

Скульптура һәйкәлләре яисә махсус архитектура рәвешендәге корылмалар бюстларын урнаштыру муниципаль берәмлекнәң проект-смета документациясе һәм жирле үзидарә органнары каарлары булганда гына рөхсәт ителә.

4.3. кабер ташлары югарылығы буенча тубәндәге максималь зурлыклардан артмаска тиеш:

һәйкәлләр	- 2 м;	
- чардуганнар		- 0,8 м;
цоколь		- 0,18 м.

4.4.Күрше жир биләмәләрен һәм буш жир кишәрлекләрен яулап алып, металл һәм башка киртәләр, корылмалар урнаштыру тыела.

4.5. һәйкәлләр, стеллалар, мемориаль такталар, башка истәлекле билгеләр һәм кабер өстендәге корылмалар урнаштыру тыела;

4.6.Әлеге урында чын күмү турынdagы белешмәләрне ҹагылдырмый торган яңа кабер ташлары урнаштыру яисә булган кабер ташлары өстенә язулар кую тыела;

4.7.Барлық намогия һәйкәлләре аларны урнаштырган гражданнар һәм оешмаларның милке булып тора. Тиешле карап totu булмаган очракта, З елдан соң кабер ташлары алышырга мөмкин. Кабер өстендәге корылмаларны алу элемментларны мәжбүри тасвирап, жирле үзидарә органнары тарафыннан алу актын рәсмиләштереп рөхсәт ителә. Кабер өстендәге корылманы алу аркасында тотылган чыгымнар корылма хужасы тарафыннан түләттерелә.

4.8. Зиратларны карап totu эшләрен башкаруга муниципаль заказны төзү һәм урнаштыру жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла, алар карамагында зират мәгълүматлары ята.

4.9. Зиратларны карап totu эшләрен башкару документларында тубәндәге чараплар булырга тиеш: корылмаларны карап totu һәм ремонтлау, хәрби һәм мактаулы күмүләрне карап totu, шулай ук дәүләт саклавынdagы башка күмү һәйкәлләрне карап totu, муниципаль заказның тиешенчә үтәлешен тикшереп тору.

4.10. вәкаләтле орган муниципаль бирем (заказ) составына тубәндәге товарлар, эшләр һәм хезмәт күрсәтүләр исемлеген сатып алуны тәэммин итәргә тиеш:

- электр, жылышык һәм башка инженер жиһазларын, әгәр мондый жайланмалар һәм техника булган очракта, жир казу техникасын төзек хәлдә totu, транспорт чараплары;

- керү зонасында зиратның исеме, аныкы (милек формасы) һәм эш режимы, зират планы булган стенд һәм мәгълүматны үз эченә алган белешмә-мәгълүмат стенды булу;

- зират территориясендә урнашкан административ биналарны, корылмаларны, корылмаларны тиешенчә карап totu;

- юлларны, аллеяларны, гомуми файдалану урыннарын, зират коймаларын тиешенчә карап totu;

- техник ихтияжлар өчен сулы жыела торган баклар, санузеллар булу һәм зиратларда тиешле тәртиптә totu;

- зират территориясен көнкүреш чүп-чарыннан кимендә 3 айга 1 тапкыр жыештыруны гамәлгә ашыру;

- корыган һәм авария хәлендәге агачларны вакытында кису, зират

территориясеннән аларны чыгару;

- язғы-жәйге чорда (майдан августка кадәр) янғынга каршы чарапарны гамәлгә ашыру максатларында зират территорииясендә кимендә 1 тапкыр үлән йолып алу;

- көндәлек чүп-чардан чистарту һәм чүп-чар чүп жыючыларны айга кимендә 1 тапкыр чистарту, зиратларга массакүләм килү чорында - атнасына кимендә 1 тапкыр, шулай ук чүп-чар тупланган саен;

- калдықларны калдықларны калдықларны алып китү графигы нигезендә зират, коммуналь калдықларны жыештырудан, шулай ук калдықлар тупланган саен читкә чыгару;

- калдықлар тупланган саен, килүчеләргә бәдрәфтән сыек көнкуреш калдықларын алып чыгу;

- эчке юллардан һәм аллеялардан файдаланырга мөмкинлек бирә торган вакыт-вакыт каты өслекле аллеялардан механикалаштырылган һәм кулдан кар жыеп алу;

- күмү урыннарын карау хезмәтләре күрсәту;

- янғын куркынычсызылығы кагыйдәләрен үтәу;

- әйләнә-тирә мохитне саклау турынdagы законнар таләпләрен үтәу;

4.11. Зиратларга хезмәт күрсәтүче оешмалар күрсәтә торган ритуаль хезмәтләр турынdagы мәгълүмат әлеге зиратларның белешмә-мәгълүмат стендында, шулай ук әлеге оешмаларның рәсми сайтында Интернет мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендә урнаштырылырга тиеш.

Зиратлар территориясендә эшчәнлек алып баручы башка оешмалар үзләренең Интернет-порталларында бәяләрне (тарифларны) күрсәтеп, күрсәтелә торган ритуаль хезмәтләр турында мәгълүматны урнаштырылырга тиеш.

4.12. Зиратларга хезмәт күрсәтүче оешмалар айга кимендә 1 тапкыр зират территорииасен тикшерергә һәм, тәзекsezлекләр һәм ватылулар ачыкланган очракта, тиешле ремонт ясарга тиеш. Күрсәтелгән эшләрне төгәл үтәүненең конкрет сроклары әлеге зиратлар карамагында булган жирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнә.

V. Күмү тәртибе

5.1. Жирләу мәрхүмнәң гәүдәсөн (калдықларын) аның ихтыярын исәпкә алып, санитария һәм башка нормаларга һәм кагыйдәләргә каршы килми торган гореф-гадәтләргә һәм традицияләргә туры китереп күмү буенча йола гамәле булып тора,

Жирләу мәрхүмнәң гәүдәсөн (калдықларын) жиргә күмү юлы белән (кабергә яки склеп) башкарыла.

Күмү законнар нигезендә башка ысууллар белән дә гамәлгә ашырылырга мөмкин.

Бу жирлек халкының традицияләрен, гореф-гадәтләрен һәм йолаларын исәпкә алып башкарыла. Күмү билгеле бер дини конфессия зираты территорииясендә башкарыла.

5.2. Мәрхүмнә күмү ир яисә хатын (ир яисә хатын), ата-аналар, балалар һәм башка туганнарның яисә вафат булганның законлы вәкиле гаризасы буенча, ә шундый зат булмаганды, жирләу бурычын үз өстенә алган башка зат булмаганды башкарыла.

5.3. Мәет жирләүгә рәхсәт муниципаль берәмлекнәң жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә һәм бары тик граждан хәле актларын рәсмиләштерү органнары тарафыннан бирелгән билгеләнгән рәвештәге үлем турынdagы тиешле документларны тапшыру буенча гына бирелә.

Жирләу өчен урын (участок) гамәлдәге зиратларда санитария һәм башка кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә бушлай һәм катый бирелә.

5.4. hәр күмү, түбәндәге мәгълүматларны күрсәтеп, жирләулөрне теркәү китабында теркәлә:

күмү елы, ае, күмү саны;
сектор, участок, рәт hәм кабер номеры;
фамилиясе, исеме, атасының исеме, адресы;
туган елы, ае, көне;
үлем турында документның датасы hәм кем тарафыннан бирелгән;
кабер ташын кую датасы;

Үлгән кешенең фамилиясе, исеме, атасының исеме hәм туганнары адресы, андай зат булмаганда, жирләү бурычын үз өстенә алган башка затның күрсәтелә.

5.5. Аеруча куркыныч инфекцияләрдән үлгән затларны күмү, сәламәтлек саклау органнары белән килештереп гамәлгә ашырыла.

5.6. Үлгәннәрнең калдықларын кире алу күмү вакытыннан да иртәрәк булмаган вакытта hәм ишелми торган грунтта күмелгәндә рәхсәт ителә (анда таркалу hәм минерализация процесслары акыная). Кабердән калдықларны кире алуны елның салкын вакытында, көндөз, муниципаль берәмлекнән жирле үзидарә органнары вәкилләре катнашында башкарырга тәкъдим ителә.

Санитария-эпидемиология хезмәте органнары калдықларны кире алу hәм аларны, әлеге жирлектә эпидемиологик hәм эпизоотик вәзгыятыне исәпкә алыш, үлем сәбәбе турында медицина учреждениесенең белешмәсен күрсәту буенча башка урынга күчерү мөмкинлеге турында бәяләмә бирә.

5.7. Эксгумация (кабердән калдықларны кире алу) гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

5.8. Эксгумация очрагында, калдықлар алынганнан соң, кабер кичекмәстән күмелергә тиеш.

Мәетнең калдықларын кире алу hәм күмүне юкка чыгару турында зиратның күмү урыннарын теркәү кенәгәсендә тиешле тамга куела.

VII. Кабер казу

6.1. Кабер казу тик жир кишәрлекләре бүләп бирелгән гамәлдәге зиратларда гына чиратлылык тәртибендә башкарыла.

Зиратны секторларга бүлгәндә, каберләр өчен урыннар шуши секторларның берсендә саф тәртибен саклап, күмү зонасын планлаштыру сызығы буенча бирелә.

6.2. hәр үлгән кешене күмү аерым кабердә башкарыла. Туганнары теләгә буенча жирләү мәрхүмнәң якын туганнары каберендә гамәлгә ашырылырга мөмкин (туфракка карап 10-20 ел)(тиешле документларны күрсәткәндә жирләү юлы белән).

Каберләр арасындагы ераклык озын якларда 1 метрдан артмаска тиеш, кыска якларда 0,5 метрдан артмаска тиеш.

6.3. hәр аерым кабер өчен уртacha 2,5x 1,5 м зурлыктагы участок бирелә. Кабер жирие, жирле туфрак-климат шартларын исәпкә алыш, күмү ысулына, дини үзенчәлекләргә бәйле рәвештә билгеләнә. Үлгән балаларны күмгәндә, кабер участогы күләме кими.

6.4. Кабер тәбеннән грунт сулары биеклегенә кадәр кимендә 0,5 м булырга тиеш. Кабернең тирәнлеге күмү стиленә карап билгеләнә.

6.5. hәр кабер өстенән жир өсте өслегеннән 0,5 м биеклектәгә жир өеме (калкулык) (су өстеннән саклау өчен кабер кырыйлары өчен чыгыш ясарга тиеш) яисә тирән плитә булырга тиеш.

VIII. Зират территориясен оештыру

7.1. Зират территориясе яшелләндерелергә тиеш.

Зиратларны яшелләндергәндә, күе һәм күләгәле утыртмалар күмү участокларын аэрацияләу һәм инсоляцияләу шартларын начарайта, туфракта дым туплануга ярдәм итә һәм заарсызландыру һәм минерализация процессын totкарларга мөмкин. Шунда күрә куакларны һәм бигрәк тә зур һәм күе ябалдашлы агачларны тыгыз утыртырга ярамый.

7.2. Зиратлар, агачлар, куаклар һәм агачлар утырту территориясе тирәли яшел зонага аллеялар, юллар, мәйданчыклар ясау жирле бюджет акчалары исәбеннән башкарыла, шулай ук юридик һәм физик затларның ирекле иганәләре дә файдаланылырга мөмкин.

7.3. Клумбаларда, газоннарда, шулай ук аерым каберләрдә чәчәкләр утыртканда аларның чәчәк атуының вакытын исәпкә алырга кирәк. Кабер калкулыгының өске яссылыгын чәчәк атучи үсемлекләр капларга мөмкин.

7.4. Зиратка керү юлы участокның үлчәменә, аның торак пунктның керә алышлык урамнарына яки зират эчендәге юллар чөлтәрләрен планировкасына карата урнашуын исәпкә алып ясала.

Керү юлын ясаганда, зиратның барлық секторларына юлны кыскартыратырышуни құз алдында тотарга кирәк.

Зур зиратларда төп һәм ярдәмче берничә керү (керү) юлы булырга мөмкин.

7.5. Чыгу өчен зират капкасы кинлеге 4-5 м булырга тиеш.

Зиратка керү юлы алдында туганнарны һәм озатып йөрүчеләрне, траур мәйданчыгын һәм автостоянканы көту һәм чүп жыю мәйданчыкларын құздә тотарга кирәк.

7.6. Зиратның бөтен территориясе киртәләп алышырга тиеш. Зиратларда, кагыйдә буларак, биеклеге 2 м дан да ким булмаган койма булырга тиеш.

7.7. Зиратның зурлығына карап, аның территориясенде түбәндәге биналар һәм корылмалар урнаштырыла:

хұжалық корылмалары (кладовойлар);

инвентарны саклау өчен урыннар;

эскәмияләр, чүп савытлары һәм башкалар.